

Торгын нооста хө өсклгнэ олзнь

Хөн малас авдг эдл-уш гаргылгыг икдүүлгнэ кбрнь гнй теругяр дамддж таньгчн колхозмудн мбнъгнэ оругнн бблүүлгнэ эв-аргнй йир ик. Хальмг таньгчн колхозмуд болн совхозмуд нургьлдж торгын нооста хбл өскнэ, эннь эднэ гол эдл-ахунь болджана. Тер учрар хбн малиг цааранднй улм олар өсклгн болн хбнэ нооснй икдүүлгн—эдл-аху болгнэ эрки тбр болджана. Таньгчн колхозмудар болн совхозмудар торгын нооста хбл му бишяр өскнэ, аннэ, энүнэ тускар колхозмудн болн совхозмудн цуг оругнн 80—90 процентнй хбн малас ордгнй герчлджанэ. Балгсна колхозмудн түрүн нурун хббчнр Я. И. Попенко, Я. П. Малиев, И. И. Брндхнн ахта нег хбн болгснас 6,9—7,2 килограмм ноос киргьлж авцхасмн.

Колхозмудар болн совхозмудар бйах эв-аргь бүклднй отзлгдсн болхла, эдл-ахусн орунй улм ик болх бйасмн. Хбн малас авдг эдл-уш бблүүлгнэ эрки тбрмудн негнй—хб өсклгнд түрүн нурун дамштл бргнр орулдж, зоотехническ заавр зокал арднй орлж куцлгн болджана.

Эт балгсна колхозмудн 59 мингнй 386 нйаднр хббдн 18 мингнй 646 нйаднр хббднй элитн болн негдгч классн хбл болджана, эннь тегад снй тохмта хбл өсклгнэ ик гидг эв-аргь бйахнн тускар келджанэ. Хбн малас авдг эдл-уушиг темдгтгяр ббдүүлгнэ дакад нег эрки эв-аргнй—малин хотнй элвг кбрнйг бурдлгнн, дигнй олдж

асрлж хйаьлгн болн бас теду мет отар хббдг класс-классэрнй йилгьлж бурдлгн болджана. Мана таньгчн газр усна бйадд хб өсклгнэ болн энунэс авдг эдл-уш икдүүлгнэ эрки хаалгнй—Хар газрт хббднй сйанр увзулгн болджана. Нег хбн болгнд 1,5 центнер бвс беллад Хар газрин идгиг чикяр олзлхла хбн мал увднньгас снй чингтэ гарх збвтэ, нургьлдж газрин идгт увзсн хббдн нооснй омгта сйанр ургьх збвтэ, ургьад чигн бйанэ.

Хбн малас авдг эдл-уушнй (ноосна болн тблн) бэдлүлхнн тблэ хббднн тохмнй яслгнэ кбдлмш дангнн кегдх збвтэ. Йилгнй снй тохмта хбн малин нооснй болн тблн—ик болн снй чинртэ бблдгиг мецк кергтэ. Улгурнй: Этсг балгсна Ленинэ болн Сталинэ нертэ колхозмудн элитн болн негдгч классн нйаднр хббднн отармудн нег хбн болгн, 6,4 килограмм ноос бгнэ, III—IV-ч классмудн хбл болхла—5,5-д килограмм ноос бгнэ. Мана таньгчн колхозмудн хбл ик хацарн, ургьцарн, ик цогц махарн йилгьрхш. Ик ургьцта, ик хацта хббднн ноосн чигн, тблн чигн зокал мет ик болна. Хббднн тохмнй, хац-ургьцнй сйарулгнэ гол эв-аргнй—снй тохмта хбл болн хуцмуд йилгьлж өсклгнй болн хбл хйаьлж асрлгнй яслгн болджана.

Эн кергт эртэр кбг тавлгн болн зусг хббднй кбгт оруулуга уддлгн эрки чинртэ болдг. Увлэр болн эрт хаврар хбл олар хургьлулджах эдл-

ахун гардачр чикяр керг-тбран меджйаьлхнэ. Эртэр гарсн хургьд, экэсн салх цаган 34—36 килограмм татна, 1,5—2 килограмм ноос бгнэ. Зусгтан хусрагдсн хббднн тблн 51 процентнй I—II-ч классн хургьд болна, зусг хбл болхла, I—II-ч классн зуг 31 процент хургьд бгнэ.

Торгын нооста хббдэс авлгдг гот эдл-уушнй—торгын ноосн болдг, тегад энүнэ гарцн болн чнрнн яслгнй—колхозмудн болн совхозмудн мбнъгнэ ору бблүүлгнн берк чнртэ болджана. Элетнн колхозмудн нооснас авдгсн орунй аьл биш болв. 1957 джилд государсгвд орулдж бгдгсн цуг ноосна 70 процентнй государсвечн стандартла ирлцв. „Победа“ колхознн ноосн нег улү му чнрнйгяр бгдгв. Эн колхоз бгсн ноосннн 40 гар процентнй бвста-тоостагьгар, чнрн багьгар бгв. Эннй хбл муугьгар, оньг угагьгар хйаьлгнэ аш болджана.

Хббнэ ноосиг госстандартла ирлцүлдж бслгн—колхознн мбнъгнэ оруд ик чнртэ болдг. Нег классн ноосн, кемрджн бвстэ—тооста, му чнртэ болхла, госстандартгар бгдлджнх ноосна унэс 5—15 процент кимдэр бгдгдн. Хббнэ ноосн бвстэ-тооста, му чнртэ болдгт хббчнр гемтэ гнх кергтэ. Ах хббч П. И. Цыкаловнн отарас, хйрулдж йовсн зусг хббднн ноосн му чнртэ болсн учрар 7346 арслнйг мбнъгн геедрв, ах хббч П. В. Кузыченкон отарас болхла—8357 арслнйг мбнъгн геедрв.

Снй чнртэ ноос киргьлж авлгнэ улгур гидж Ленинэ нертэ колхознн ах хббчнр С. Л. Цыкаловн, Я. П. Малиевн заадж келдж болхмн. Ноосна чнрннй ббдүүлгнэ ноолдан хб киргьлж цагт, май—июнй сард кегдсн биш, эн ноолдан ик эртэс авн, хбн малиг Хар газр орулдж туухас авн кегдх збвтэ. Таргн хббнэ ноосн—нигт, децц ут болн бат болдмн—эн зокалнй мецк кергтэ. Эццн хббнэ ноосн чигн „эццн“ болдмн—таджрха, ахр дакад бат биш болдмн. Чингтэ хбн, хотнй муугнн учрар эццл дакад хотнй яслхла—нооснднй ил узгднэ.

Тер учрар хббднй зоотехническ заавр зокалла ирлцүлдж хйаьлж асрлгн—хббчнрнн, цуг эдл-ахун гардачнрнн эрки тбр болджана. Торгын нооста хбл өсклгнн бйах ик гидг эв-аргь олзлна гисн—хбн малиг джилнн уг-гуршарг дигннй олдж идүлдж таргьнар бйрлгн болджана. Ингдж кергиг бурдлхлэ, хббнэ тблн снй, ик хацта, ик цокц—махта, ноосн элвг болхнй лавта. Энүнд ик гидг ору бйанэ. Энүг буклднй олзлгнн—цуг хббчнрнн, малин специалистрнн гол тбрнй болджана.

Ф. А. ЕНИН.

Мал өсклгнэ дамшлтин

хальмг станцин зоотехник